

УДК: 378.14:37.037 (436)

О. І. ШИЙКА, викладач

Львівський техніко-економічний коледж Національного
університету «Львівська політехніка», МОН України
вул. Пасічна 87, м. Львів, 79032, Україна
shyuika@ukr.net

РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В АВСТРІЇ

***Анотація.** Здійснено ретроспективний аналіз розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Австрії. Проаналізовано науково-педагогічну літературу, що висвітлює окремі аспекти досліджуваної проблеми. Розкрито історичний аспект становлення університетської освіти в Австрії. Здійснено аналіз нормативно-правової та законодавчої бази в галузі вищої освіти Австрії та Європейського Союзу. Охарактеризовано специфіку діяльності австрійських і міжнародних агенцій оцінювання якості вищої освіти в Австрії та Європейському просторі вищої освіти.*

Ключові слова: університет, Австрія, історія розвитку вищої освіти, якість вищої освіти, система освіти, оцінка якості вищої освіти, гарантії якості вищої освіти, Болонський процес.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасному світі вища освіта є одним з найважливіших факторів, що сприяють економічному розвитку держави та підвищенню соціального благополуччя громадян. Досягнення в освітній галузі впливають на зростання якісних показників у всіх інших сферах життєдіяльності суспільства. Саме тому останніми роками в Україні відбуваються реформаційні процеси в освітній галузі, спрямовані на досягнення рівня світових стандартів.

Пострадянська епоха надала вітчизняній системі вищої освіти недержавного «відгінку», надавши доступ до ринку освітніх послуг низці приватних ВНЗ. Саме цей факт сприяв запровадженню процесів акредитації та ліцензування вищих навчальних закладів як відповіді на потреби споживачів освітніх послуг – абітурієнтів і студентів. Оцінювання закладів вищої освіти за різними критеріями та параметрами вже тривалий час використовується і в європейських країнах, проте там ця процедура є набагато зрозумілішою та оптимальнішою. Саме тому особливого значення набуває вивчення досвіду європейських держав – учасниць Болонського процесу та декларації «Зона європейської вищої освіти».

Серед таких європейських держав – Австрія, один з лідерів міжнародного освітнього ринку, учасник Болонської декларації з 1999 року. Саме у цій країні спостерігається найнижчий рівень безробіття серед європейської молоді [4]. Вища освіта Австрії займає стабільно високий рейтинг у Європі, в ній акцентуються питання високої професійної компетентності, духовного, соціального, інтеркультурного виховання, креативності.

Крім того, досвід Австрії є особливо цікавим у сфері реформування системи освіти. Маючи можливість вибирати з багатьох варіантів та моделей, австрійці обрали «повільний поступ» в освітній галузі, відмовившись від революцій на користь контрольованого еволюційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчує, що окремі аспекти проблеми організації системи освіти в Австрії досліджували вітчизняні науковці А. Антонюк, О. Вишневський, Г. Кемінь, К. Корсак, О. Локшина, О. Матвієнко, М. М'яковський, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Сухомлинська та інші. Ця ж тематика частково стала предметом досліджень зарубіжних, переважно австрійських, учених А. Гюфлера, Г. Енгельбрехта, Р. Майстера, Е. Мартіняка, Ю. Олькерса, П. Фішера, Е. Шюбля та деяких інших.

Формулювання мети статті. Загалом усі підходи вітчизняних і зарубіжних учених дозволяють визначити першочерговість цього питання у модернізації системи європейської освіти у світлі вимог Болонської декларації. Метою нашого дослідження є спроба аналізу досвіду забезпечення якості австрійської системи вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Австрійська система вищої школи сформувалася історично. Сучасний її стан свідчить про зростання автономності вищої школи, розвиток відповідно до тенденції регіоналізації та урізноманітнення навчальних пропозицій. Зростає також і кількість студентів.

Ще від заснування Віденського університету 1365 р. питання університетської освіти вирішувалися за активної участі держави та церкви. Обидві ці інституції мали значний вплив на університети, їхнє середовище формувало освітянську еліту країни. 1585 року був заснований університет у м. Грац, 1622 р. – у м. Зальцбург, а 1669 р. – ум. Інсбрук. 1692 р. у Відні була заснована академія образотворчих мистецтв. На першу половину XIX ст. – в міру розвитку процесів індустріалізації – припали заснування Технічного університету м. Відня, Технічного університету м. Грац, Університету в м. Леобен. 1847 р. у Відні була заснована Імператорська академія наук.

Університетська реформа графа Л. Тун-Гогенштайната закріплення наукових свобод у конституції 1867 року призвели до поширення автономності університетів у рамках їх первинного самоуправління засобами професорської спільноти. Було засновано низку вищих шкіл професійного спрямування або ж тих установ, які стали попередниками аграрного університету й університету ветеринарної медицини. Як експортна академія була заснована Вища школа світової торгівлі, що згодом стала Віденським економічним університетом. На цей час припадає перший, визнаний у світі кульмінаційний етап наукових досягнень австрійських учених у галузі медицини, фізики та економіки.

Перша світова війна та світова фінансова криза ознаменували для університетів, як зрештою і для всієї державної системи, вагомі зміни. Проте в окремих галузях, передусім у фізиці, медицині та політичній економії, позиції австрійських науковців залишалися провідними.

1934 року автономність університетів була значно обмежена. В епоху націонал-соціалізму окремі університети були закриті, а багато видатних науковців змушені були покинути країну або були ув'язнені в концтаборах. Події Другої світової війни загалом негативно вплинули на процес навчання та викладання в університетах.

У повоєнний час університети знову були змушені відновлювати свою діяльність. Внаслідок того, що наявний персонал частково пішов на співпрацю з націонал-соціалістським режимом, відчувалася нестача викладацьких та наукових кадрів. Ця ж обставина стала причиною того, що у той період австрійська вища школа досить повільно досягала середньоєвропейського рівня. Проте саме в цей час багато університетів відновили або реорганізували свою діяльність (1947 року –

університет мистецтв м. Лінц, 1962 року – університет м. Лінц, 1962 року – університет м. Зальцбург, 1966 року – університет м. Клагенфурт).

1968 року до управління окремими питаннями в університетах допустили не лише професорів, а й інших працівників, а також студентів. Після законодавчих баталій 1975 року був прийнятий закон про реформування організаційної структури університетів (нім. – *Universitäts-Organisationsgesetz, UOG*). Саме тоді суттєво розширилися управлінські повноваження названих категорій. Була спрощена система вступних іспитів, після чого стрімко зросла кількість студентів [5, с. 57].

Входження Австрії до Болонського процесу сприяло підсиленню вимог як до національної системи гарантії якості освіти, так і до внутрішніх механізмів забезпечення якості діяльності освітніх установ. Декларацію про європейський простір вищої освіти було підписано 19 червня 1999 р. в м. Болонья (Італія) міністрами освіти 29 країн. Цією декларацією країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти і дійшли згоди в питанні створення єдиного європейського освітнього та наукового простору до 2010 року. У межах цього простору мають діяти єдині вимоги до визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності громадян, що істотно підвищує конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітніх послуг.

Підписання Болонської декларації стало продовженням інтеграційного процесу, спрямованого на створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Цей процес був започаткований у середині 1970-х років, коли було офіційно задекларовано прагнення європейських країн розвивати усесторонню співпрацю в сфері освіти. Після цього, в 1970-1990 роках, європейські країни поступово рухались до створення ЄПВО, фіксуючи домовленості у вигляді численних конвенцій.

Важливим заходом до створення ЄПВО стала «Лісабонська конвенція», підписана в Лісабоні 1997 року (до зазначеної угоди Австрія приєдналася 1999 року). Надалі всі зусилля держав-учасниць Болонського процесу були та залишаються спрямованими на зближення, гармонізацію та послідовність систем вищої освіти в Європі.

Університетський закон 2002 року (нім. *Universitätsgesetz 2002, UG 2002*) ознаменував новий етап розвитку системи університетів Австрії. Саме завдяки цьому закону університетська система набула свого теперішнього вигляду. Зараз у своїй діяльності університети керуються принципами свободи навчання, зв'язку наукових досліджень та навчання, свободи викладання, активної участі студентів у питаннях, пов'язаних з навчанням, інтернаціоналізму, активної взаємодії всіх співробітників університету, рівності чоловіків та жінок, соціальної рівності, а також урахування потреб людей з особливими потребами. Університети дотримуються цих принципів без жодних директив «у рамках законів та постанов» (§ 5 UG 2002) [3, с. 68].

Лише 2007 року були укладені так звані виконавчі домовленості (§13 UG), які мали регулювати відносини між університетом і державою у процесі вирішення найсуттєвіших питань. Згідно з цими документами, федеральні асигнування призначаються у вигляді місячних траншів. Виконавчі домовленості є дійсними лише протягом трьох років і приймаються відповідно до планів розвитку університету [3, с. 70].

Отже, сьогодні до системи вищої освіти Республіки Австрії входять 22 державні університети, які з прийняттям вищезазначеного закону стали повноправними установами [2]. Крім того, закон про акредитацію університетів 1999 року сформував правові основи для функціонування приватних університетів. У м. Кремс 1994 року був заснований державний університет післядипломної освіти. Австрійські педагогічні академії отримали статус вищої школи.

Слід відзначити, що австрійська система вищої освіти не має загальної системи акредитації. Державні університети, які складають майже 85 % сектора вищої школи, не зобов'язані акредитувати навчальні програми чи організаційну структуру [2]. Університети можуть проводити акредитаційні заходи й заходи для забезпечення якості освіти добровільно та в контексті процесів їхнього розвитку. Це свідчить про високий рівень відповідальності та довіри студентів.

Втім, приватні університети та університети прикладних наук підлягають акредитації відповідними установами (радою університету, радою з акредитації приватного університету). Обидва сектори були засновані у 1990-х роках. Акредитація вважається гарантією відповідності стандартам якості навчальних пропозицій. Університети прикладних наук охоплюють близько 10 % усіх вищих шкіл, а приватні університети – 2 % [2]. Акредитація проводиться у визначені терміни та стосується навчального процесу, а у випадку приватних університетів – ще й організаційної структури.

Відповідно до законодавства австрійські університети зобов'язані розвивати й вдосконалювати систему забезпечення якості. Принцип первинної відповідальності вищої школи та забезпечення якості навчального й наукового процесу закладено у понятті автономності вищої школи та у європейських стандартах забезпечення якості вищої освіти. Австрійська агенція забезпечення якості вищої освіти (нім. die Österreichische Qualitätssicherungsagentur, AQA) пропонує навчальним закладам зовнішній супровід, забезпечує незалежну експертизу і проводить атестацію.

Досвід агенції AQA є показовим у плані міжнародної співпраці. Вона є національним представництвом з потужним міжнародним спрямуванням. Така позиція досягається, з однієї сторони, роботою експертів у складі міжнародних команд, а з іншої – зобов'язанням дотримуватися європейських стандартів у галузі вищої освіти. Вони регулюють її організаційну структуру і сферу повноважень. Міжнародну спрямованість діяльності агенції AQA підтвердило внесення її до європейського реєстру агенцій з забезпечення якості вищої освіти (англ. – European Quality Assurance Register for Higher Education, EQAR). 2010 року діяльність агенції AQA була географічно розширена шляхом проведення діяльності з оцінювання якості освіти в Німеччині, Італії та деяких країнах східної Європи. Слід зазначити, що з прийняттям 2011 року закону про гарантії якості у вищій школі були окреслені спільні рамки для забезпечення зовнішньої перевірки та гарантії якості державних і приватних університетів, а також університетів прикладних наук. Саме з цим пов'язано заснування 1 березня 2012 року міжвідомчої агенції з забезпечення якості та акредитації освіти Австрії (нім. – die Agentur für Qualitätssicherung und Akkreditierung Austria, AQ Austria). З початку 2014 року ця організація виконуватиме обов'язки агенції AQA щодо освітніх установ університетського рівня Австрії.

Обмін досвідом та співпраця організацій AQA/AQ Austria з іншими європейськими агенціями здійснюється головним чином у рамках Європейської мережі гарантії якості вищої освіти (англ. – European Network of Quality Assurance in Higher Education, ENQA), мережі агенцій гарантії якості вищої освіти у Центральній та Східній Європі (англ. – Central and Eastern European Network of quality assurance agencies in Higher education, CEENQA) та Міжнародної мережі агенцій гарантії якості вищої освіти (англ. – the International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education, INQAANE). Суттєвим кроком у напрямі інтернаціоналізації стала підготовка до спільних дій з проведення оцінювання якості вищої освіти разом з Фінською радою

оцінювання вищої освіти (англ. – the Finnish Higher Education Evaluation Council, FINHEEC). Мета співпраці – спільний аудит, що у результаті призведе до сертифікації якості двома агенціями, відкриваючи широкі можливості міжнародної сертифікації.

Зупиняючись детальніше на особливостях діяльності перелічених організацій, слід зазначити, що Європейська асоціація гарантії якості у вищій освіті (англ. – The European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA) була заснована на основі Рекомендації Ради Європи від 24 вересня 1998 року. У березні 2000 року Генеральна Асамблея асоціації затвердила нормативні акти та план дій. З цього моменту ENQA стала основною організацією, що координує роботу з забезпечення якості вищої освіти в рамках Болонського процесу. У листопаді 2004 року було прийнято рішення про перейменування організації у Європейську мережу гарантії якості у вищій освіті (англ. – The European Network for Quality Assurance in Higher Education, ENQA). Серед основних завдань асоціації варто відзначити: підтримку й розвиток обміну інформацією та досвідом, особливо в галузі методологічних досліджень та обміну практичним досвідом; розробку й затвердження стандартів, процедур, інструкцій у галузі гарантії якості освіти; сприяння розвитку процедур гарантії якості в галузі транснаціональної європейської вищої освіти.

Мережа агенцій гарантії якості вищої освіти в Центральній та Східній Європі (англ. – the Network of Central and Eastern European Quality Assurance Agencies in Higher Education, CEENQA) була заснована 2001 року і об'єднує 25 організацій. Її метою є розвиток та гармонізація вищої освіти в Європі, об'єднання зусиль з забезпечення якості освітнього процесу.

Міжнародна мережа агенцій гарантії якості вищої освіти (англ. – the International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education, INQAAHE) була заснована 1991 року. Мережа INQAAHE є однією з найбільш авторитетних організацій у галузі оцінювання якості вищої освіти.

Згідно з Законом про гарантії якості у сфері вищої освіти від 1 березня 2012 року аудит в обумовлених законом сферах може проводити агенція з забезпечення якості та акредитації Австрії (AQ Austria) або інша агенція, зареєстрована у Європейському реєстрі гарантії якості вищої освіти (англ. – European Quality Assurance Register for Higher Education, EQUAR). Результати аудиту будь-якою інституцією визнаються [1].

Висновки результатів дослідження. Отже, історія вищої освіти в Австрії є досить тривалою. Якість освіти в минулому досягалася просто, частково тому, що багатонаціональна Австро-Угорщина сконцентрувала в своїх нечисленних університетах необхідні ресурси – викладачів і студентів. Реформи імперського періоду були досить успішними. Та вже у XX столітті австрійським державним діячам у сфері освіти довелося освоювати практику реформ «малими кроками», повністю відмовившись від революційних трансформацій на користь еволюційного розвитку. Саме ці неперервні еволюційні зміни стали фундаментом успішної діяльності системи вищої освіти країни сьогодні, в тому числі й у сфері забезпечення її якості.

Перспективи подальших розвідок. Проблема аналізу досвіду забезпечення якості вищої освіти в Австрії залишається на сьогодні недостатньо опрацьованою й актуальною у контексті прогностики розвитку системи оцінювання якості вищої освіти в Україні. Зокрема, потребує дослідження специфіка модернізації системи забезпечення якості вищої освіти відповідно до вимог Європейського освітнього простору.

Література

1. Bundesgesetz über die externe Qualitätssicherung im Hochschulwesen und die Agentur für Qualitätssicherung und Akkreditierung Austria (Hochschul-Qualitätssicherungsgesetz – HS-QSG) [Elektronische Ressource] // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, ausgegeben am 29 Juli, 2011, Teil 1. – Regime des Eingangs: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2011_I_74/BGBLA_2011_I_74.html>.
2. Datawarehouse Hochschulbereich des Bundesministeriums für Wissenschaft und Forschung [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <https://oravm13.noc-science.at/apex/f?p=103:6:0::NO::P6_OPEN:N>.
3. Qualitätssicherung. Universitätsbericht. – Wien : Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, 2011. – S. 63–73.
4. Eurostat. Arbeitslosenquoten–vierteljährliche Daten [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tipsun30&plugin>>.
5. SchüBLE. Der Universitätsbau in der Zweiten Republik / E. Schübl. – Wien : Verlag Berger Horn, 2005. – S. 57.

О. И. ШИЙКА, преподаватель

Львовский технико-экономический колледж

Национального университета «Львовская политехника», МОН Украины

ул. Пасичная 87, г. Львов, 79032, Украина

shyyka@ukr.net

РЕТРОСПЕКТИВА РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В АВСТРИИ

***Аннотация.** Рассмотрены вопросы ретроспективного анализа развития системы обеспечения качества высшего образования в Австрии. Проанализирована научно-педагогическая литература, рассматривающая отдельные аспекты данной проблемы. Раскрыт исторический аспект развития университетского образования в Австрии, проведен анализ нормативно-правовой и законодательной базы в отрасли высшего образования Австрии и Европейского Союза. Охарактеризована специфика деятельности австрийских и международных агентств по оцениванию качества образования в Австрии, а также в Европейском пространстве высшего образования.*

Ключевые слова: университет, Австрия, история развития высшего образования, система образования, качество высшего образования, оценка качества высшего образования, гарантии качества высшего образования, Болонский процесс.

О. I. SHYIKA, lecturer

Lviv Techno-Economic College of Lviv Politechnic National University,

Ministry of Education and Science of Ukraine

87 Pasichna Str., Lviv, 79032, Ukraine

shyyka@ukr.net

RETROSPECTIVE REVIEW OF THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION QUALITY ASSURANCE SYSTEM IN AUSTRIA

Abstract. *The retrospective analysis of the development of the system providing quality of higher education in Austria has been conducted. Scientific-pedagogic literature describing some aspects of the problems under consideration has been analyzed. Historical aspects of the university education formation in Austria have been considered. Normative and legislative framework in the sphere of higher education in Austria and the EU has been analyzed. Specific activity of Austrian and international agencies dealing with the assessment of higher education in Austria as well as in the EU has been characterized. They are: die Agentur für Qualitätssicherung und Akkreditierung Austria, European Network of Quality Assurance in Higher Education, Central and Easter European Network of quality assurance agencies in Higher education, International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education, Finnish Higher Education Evaluation Council. It has been determined that during the long historic period many reforms that provided progressive development and quality education had been made. In the 20th century Austrian government has also made several gradual reforms in this sphere. Nowadays participation of Austria in Bologna process promotes the increased requirements for the national system of education quality assurance.*

Key words: university, Austria, history of the higher education development, higher education quality assurance, assessment of higher education quality, Bologna process, quality of higher education, system of education.

Bibliography

1. Bundesgesetz über die externe Qualitätssicherung im Hochschulwesen und die Agentur für Qualitätssicherung und Akkreditierung Austria (Hochschul-Qualitätssicherungsgesetz – HS-QSG) [Elektronische ressource] // Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, ausgegeben am 29. Juli, 2011, Teil 1. – Regime des Eingangs: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2011_I_74/BGBLA_2011_I_74.html>.
2. Datawarehouse Hochschulbereich des Bundesministeriums für Wissenschaft und Forschung [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <https://oravm13.noc-science.at/apex/f?p=103:6:0::NO::P6_OPEN:N>.
3. Qualitätssicherung. Universitätsbericht. – Wien : Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, 2011. – S. 63–73.
4. Eurostat. Arbeitslosenquoten–vierteljährliche Daten [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tipsun30&plugin>>.
5. SchüblE. Der Universitätsbau in der Zweiten Republik / E. Schübl. – Wien : Verlag Berger Horn, 2005. – S. 57.